

Sekce č. 1: Teorie a výzkum mediace

Problematické otázky a závěry:

Lenka Dušková, Jan Holas

Mediační praxe v ČR pohledem soudců: role, zkušenosti a postoje

Prezentovány byly výsledky analýzy a interpretace kvalitativních dat získaných hloubkovými polostrukturovanými rozhovory se soudci v rámci výzkumného projektu Grantové agentury ČR „Podmínky výkonu mediace v České republice dle zákona o mediaci“ (GA18-01417S). Příspěvek navázal na dopolední témata zkušeností soudců s mediací. Autoři se dále zaměřili na role soudců v různých fázích soudního řízení a vztah k mediaci v těchto fázích. Ukazuje se, že praxe je ovlivněna konkrétními zkušenostmi, jejich interpretacemi a postoji aktérů

Martina Urbanová, Helena Kubátová, Martin Lakomý

Deklarovaná podpora mediace mezi zapsanými mediátory, soudci a advokáty ve světle mediační praxe

Příspěvek vycházel z kvalitativního a kvantitativního výzkumu deklarované a skutečné podpory mezi jednotlivými skupinami zapsaných mediátorů, soudců a advokátů. Data byla sbírána v rámci výzkumného projektu Grantové agentury ČR „Podmínky výkonu mediace v České republice dle zákona o mediaci“ (GA18-01417S) v letech 2019-2020. Na základě dotazníku lze konstatovat, že deklarovaná podpora mediace je u všech skupin vysoká. Rozhovory se soudci a advokáty však ukázaly, že reálné využívání mediace je stále nízké. Jako stěžejní příčiny lze označit: nízkou důvěru v zapsané mediátory a jejich zkušenosti, nízkou důvěru v samotný proces mediace, neexistující platforma pro výměnu zkušeností, špatnou dostupnost přesvědčivých dat, nedostatečnou podporu a propagaci ze strany státu. Autoři doporučují více neformálních setkávání jednotlivých aktérů a společné vzdělávání v oblasti mediace. Autoři konstatují, že 10 let po přijetí zákona o Mediaci, se očekávání s ní spojená nenaplnila.

Jana Pružinská, Vladimír Labath

Mediácia očami slovenských mediátorov

Byla prezentována data pocházející z průzkumu slovenských mediátorů. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit poměry a okolnosti, za jakých probíhá výkon mediace dle Zákona o mediácii v SR. V rámci dotazníkového šetření odpovídalo 118 aktivních mediátorů zapsaných v registru mediátorů vedených pod MS SR. Tematicky příspěvek navazoval na téma plenárního zasedání „Posilnění alternativního řešení soudních sporů prostřednictvím mediace ve Slovenské republice“ Příspěvek zaujal přehlednou mapou podmínek fungování mediace na Slovensku. Ukazuje se, že efektivita mediace závisí od efektivity procesu mediace a vytvoření podmínek pro její aplikaci. Záleží tedy zejména na tom, jaký je obraz mediace ve společnosti, jaké je míra vymahatelnosti mediační dohody a jaká je podpora mediace soudy a samotným MS SR.

Dagmar Brožová

Efekt soudem nařízených mediací na délku soudních řízení v ČR

Příspěvek vychází z dat ekonomické analýzy mediace, která se realizovala v rámci výzkumného projektu Grantové agentury ČR „Podmínky výkonu mediace v České republice dle zákona o mediaci“ (GA18-01417S). Příspěvek analyzuje využití mediace v opatrovnických a občanskoprávních sporech v soudní praxi v České republice. Data poskytl Ministerstvo spravedlnosti z tzv. statistických listů, které se týkaly opatrovnické a civilní agendy v letech 2013–2018 řešené před okresními soudy. Data ukazují, že soudy využívají mediaci spíše sporadicky. Opatrovnické spory s mediací byly průměru 3x delší než bez mediace, v případě civilních sporů byly 2,5x delší. Autorka připomíná tzv. *Paradox mediace*, kdy existuje zákon o mediaci a s tím spojená očekávání, ale lidé stále preferují soudy a předpokládají jistotu ve své vítězství.

David Fiedor, Lenka Holá

Časoprostorová analýza míry využívání mediace soudy prvního stupně v zemích Visegrádské čtyřky

Příspěvek se zaměřil na analýzu míry využívání mediace jednotlivými soudy prvního stupně v členských zemích V4. Bohužel je v současné době velmi obtížné dostat data od všech členských zemí EU. Na základě dat, která byla prezentována pomocí přehledných map, se ukazuje, že v Polsku je mediace využívána rovnoměrněji napříč jednotlivými soudy prvního stupně, v ČR na Slovensku je její praxe výrazně prostorově koncentrovaná. Díky několika „aktivním“ soudům/soudcům tak může být navyšován celostátní podíl sporů, v nichž byla nějakým způsobem využita či doporučena mediace. Autoři si kladou otázku, zda tato situace opravdu přispívá k celkově většímu využívání mediace a rozšiřování povědomí o ní, nebo je to „pouze“ zlepšení celkového obrazu státu ve věci využívání alternativních metod řešení sporů. Na jedné straně tedy EU vede členské státy k vytváření právních, personálních a jiných podmínek pro aplikaci mediace, na druhé straně je však stále malá podpora a pomoc ze strany EU.

Jan Tomášek

Restorativní justice za mřížemi: poznatky z výzkumného šetření mezi pracovníky VS ČR

Příspěvek tematicky navazuje na plenární zasedání, kde byla restorativní justici věnována pozornost. Autor přináší poznatky o tom, co si o restorativní justici a jejím uplatnění v podmínkách českého vězeňství myslí odborní pracovníci Vězeňské služby ČR, kteří odpovídali v rámci dotazníkového šetření v roce 2020. Výsledky autorovy analýzy dokládají, že do vězeňství proniká restorativní justice o poznání pomaleji než do jiných oblastí trestní justice. Bohužel stále existuje přesvědčení, že trest odnětí svobody je v příkrém rozporu se základními principy restorativního hnutí. Začíná však převažovat i názor, že restorativní opatření a programy lze využít ve všech fázích trestního řízení.

Adam Juras, Jakub Novák

Restorativní justice v účinném českém právním řádu

Příspěvek se soustředí na příklady restorativní justice v českém právu. Autoři kriticky zhodnocují RJ na základě jejích principů. Řada institutů trestního i občanského práva po formální stránce může naplňovat deklarované hodnoty RJ, ovšem po bližším zkoumání, zejména v porovnání s praxí, je s nimi v rozporu. Současná aplikace RJ v České republice je zatížena nedostatkem restorativního uvažování. To je mimo jiné viditelné na jednotlivých institutech českého práva, které samo o sobě neklade překáždy RJ, ovšem svým zaměřením se soustřeďuje na aspekty, které k cílům RJ nevedou. Obecně lze říci, že české právo staví zájmy společnosti nad zájmy individuální, což je v rozporu s myšlenkou RJ, která se snaží předně o obnovu vztahů mezi 2 konkrétními lidmi (případně příslušnou komunitou), nikoliv s abstraktní společností. To můžeme vidět mimo jiné v odklonech upravených v Trestním řádu, které, s výjimkou narovnání (§ 309 Tr. ř.), nepředpokládají aktivní účast oběti na řešení trestného činu

Alexandra Klusová

Podmínky pro uskutečnění mediace v případech domácího násilí v trestním řízení dle české právní úpravy a porovnání s poznatky odborné praxe

Cílem příspěvku bylo zhodnotit, za jakých podmínek bude dán prostor pro uskutečnění mediace v případě domácího násilí v trestním řízení. Autorka porovnává teoretické pojetí předmětné problematiky s aplikovanou praxí. Data byla získána od odborníků působících v praxi metodou polostrukturovaného rozhovoru. Lze konstatovat, že Intervenční centra mají za to, že mediace je v případech domácího násilí nevhodný. Mediátor zřídka kdy zjistí, že probíhá domácí násilí, pokud řeší rodinné konflikty.

V Olomouci 2. 2. 2022

Zpracovala: doc. PhDr. Martina Urbanová, Ph.D., garantka sekce